

Cu greu ar putea fi găsit un subiect, pe cât de important, pe atât de mult ignorat de credincioșii obișnuiți, cum este cel al educației copiilor. De la proiectele comunist-utopice antice, până la tentativele contemporane de subversiune și demoralizare, introduse în special prin agențiile nonguvernamentale, orice tentativă de redefinire a normalității și a realității are ca punct central subminarea educației, începând, bineînțeles, cu educația primilor ani. Nu fără temei, iezuiții, de pildă, și-au luat drept motto ideea că acela care controlează primii șapte ani ai copilului va decide portretul său la maturitate, la fel cum nu e întâmplător că inventatorii grădinițelor erau discipolii lui Adam Weishaupt.

Ca urmare, este întrucâtva de neînțeles că tema educației nu are o priză deosebită la public, iar mulți creștini preferă să meargă cu valul schimbărilor culturale (televizor, tabletă, telefon, etc.), ce dărmă pe termen mediu casele părinților și sufletele copiilor. Pe de altă parte, aruncând o privire fugară la omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur, observăm că lupta aceasta pentru desăvârșirea celor mici nu suscita un interes ieșit din comun nici măcar în vremurile de glorie ale Ortodoxiei. Ceea ce nu-l împiedica, însă, pe patriarhul Constantinopolului să discute pe larg despre ceea ce considera a fi “nu fleacuri, ci guvernarea lumii”: “Dăm bani și ne preocupăm să le asigurăm o bună educație laică, lumească, și, de asemenea, să treacă cu bine prin stagiul militar. Apelăm la prieteni și alergăm încoace și încolo pentru asta, dar nu facem absolut nimic ca să-i ajutăm să fie prețuiți și de împăratul îngerilor. Le permitem să meargă la spectacol, dar niciodată nu-i obligăm să meargă la biserică. Și, chiar dacă-i facem să vină, o dată sau de două ori, ei vin și-și pierd timpul fără niciun rost sau vin ca să se distreze, fără să înțeleagă ce se întâmplă acolo.”

Totuși, o distincție se impune în comparația dintre antici și moderni. Spre deosebire de perioada clasică, în modernitate există o contestare radicală, în fapt, o substituie, a modelului paideic de educație liberală, înțeleasă explicit ca educație spre eliberarea omului de patimi. Astfel, dacă ne uităm la teoriile păgâne grecești sau la curriculumul creștin, putem sesiza fără dificultate note comune și puține diferențe (ce-i drept, unele dintre ele, importante; suficient să spunem acum pe urmele unor teologi ca George Florovsky că paideia ortodoxă țintea spre deșert, în timp ce paideia clasică avea ca destinația cetatea). În epoca noastră, consensul antic s-a evaporat, fiind

Înlocuit de o paradigmă educațională din care referințele clasice au dispărut aproape cu totul și în care dorințele copilului devin, la propriu, în unele cazuri, literă de lege. Rezultatul nu e doar o anomie teoretică, ci anarhia culturală, politică și socială, pe care o vedem la tot pasul și care nu dă niciun semn că și-a atins potențialul distructiv. În fața acestui dezastru iminent, singura soluție pentru salvarea copiilor, respectiv a civilizației, o reprezintă repoziționarea pe modelele încercate ale Tradiției.

Din această perspectivă, [eseul Episcopului Grigorie Grabbe](#) reprezintă o mică bijuterie foarte accesibilă, în care excursurile teoretice solide se îmbină suplu cu sfaturile practice, indispensabile pentru oricine încearcă să ghideze pașii celor mici spre mântuire.

George (pe numele de botez) Grabbe s-a născut la St. Petersburg, în anul 1902, într-o familie de nobili cu origini baltice, credincioasă țarului și imperiului. Bunicul său era nimeni altul decât Alexei Homiakov, poate cel mai mare teolog rus laic al secolului XIX, iar tatăl său era contele Pavel Grabbe, un aristocrat devenit martir pentru credință. Una dintre surorile sale a devenit în a doua jumătate a secolului trecut o egumenă importantă a Mănăstirii de la Lesna, singura mănăstiri cu continuitate neîntreruptă din vremea țarismului și până astăzi.

Crescut într-o atmosferă profund ortodoxă, într-o lume în care încă nu era foarte dificil să întâlnești sfinți, viitorul prelat manifesta încă din copilărie un interes special pentru credință. Scrierile sale de adolescență, făcute publice, depun mărturie pentru seriozitatea preocupărilor sale.

Prăbușirea Imperiului Țarist a adus cu sine nu doar dispariția celei de-A Treia Rome, ci și un nesfârșit cortegiu de drame personale. Familia Grabbe a emigrat din Rusia la începutul anilor '20 ai secolului trecut, odată cu prăbușirea Albilor, pentru a scăpa de urgia comunistă. Deportat inițial în Grecia, în condiții inumane care au dus la moartea unei sore, viitorul episcop a emigrat mai apoi în Serbia, la Sremsky-Karlovsky, locul în care Mitropolitul Antonie Hrapovitsky punea bazele Bisericii Ruse din Exil. Grabbe și-a terminat studiile teologice la Universitatea din Belgrad, acolo unde și-a desăvârșit competențele teologice și literare, însă influența cea mai profundă asupra sa avea să rămână cea a mitropolitului Antonie, unul dintre cei mai mari făcători de sfinți ai secolului XX (este suficient să ne gândim la Sf. Ioan Maximovici, Sf. Filaret, Sf. Ilarion Troițki sau la iradierea pe care a avut-o în Serbia asupra unui sfânt ca Iustin Popovici). Cucerit de calitățile tânărului Grabbe, Mitropolitul Antonie l-a numit secretar al Cancelariei Sinodale, poziție pe care a deținut-o până în anul 1986, devenind practic principalul canonist al Bisericii Ruse din Exil.

Eseul "Educația ortodoxă a tinerilor" a apărut în anul 1960, într-o vreme în care revoluția culturală începea să se intensifice, iar fructele ei răsăreau la tot pasul, spre groaza sensibilităților premoderne sau a naivilor care așteptau izbăvirea din triumful confortului postbelic. Chiar dacă a trecut mai bine de jumătate de secol de la prima ediție, scrierea episcopului rămâne mai actuală ca niciodată, mai ales că problemele identificate nu au cunoscut nicio ameliorare, ba chiar s-au amplificat la proporții pe care un creștin crescut la școala Filocaliei le-ar fi putut, de altfel, anticipa. Și asta pentru că, așa cum surprinde perfect autorul, schimbarea teoriilor despre educație, trecerea de la modelul creștin la un model freudian, nu avea cum să rămână fără urmări nefaste.

Grabbe îl identifică pe Sigmund Freud drept unul dintre responsabilii semnificativi ai degringoladei. Și, într-adevăr, în anii de după război, voga psihanalizei nu dădea semne că ar putea cunoaște vreo epuizare. De atunci, modele s-au mai schimbat, însă doar în aparență. Pentru că nucleul dur, ceea ce rămâne, când toate zorzoanele psihanalizei sunt date la o parte, este, fără îndoială, de neatacat pentru toată modernitatea.

Ideea, de pildă, că educația copiilor trebuie administrată în afara contextului religios reprezintă o axiomă atât a psihanalizei cât și a celorlalte teorii moderne, care îi sunt mai mult sau mai puțin tributare. Pentru Freud, dar nu numai, relația copilului sau a omului cu Dumnezeu semnifică o patologie, și nu o normalitate. "(...)religia este compatibilă cu o nevroză infantilă, și (...) umanitatea va depăși această fază nevrotică, așa cum mulți copii, crescând, își depășesc nevroza, întru totul similară", scria patriarhul psihanalizei în "Moise și monoteismul". De aici se nasc deosebiri uriașe de abordare și se cascadează diferența între două lumi. Dar nu se rezumă doar la atât. Pledoaria pentru urmărirea necenzurată a plăcerilor, satisfacerea instinctelor celor mai de jos, în absența cărora ar apărea nevrozele, inversarea raportului între procreare și activitate sexuală, reprezintă doar câteva dintre contribuțiile semnificative ale lui Freud la bagajul de înțelepciune contemporan. Din acest punct de vedere, după cum remarcă episcopul, este firească și necesară recomandarea de către psihanaliști a educației sexuale de la vârste cât mai fragede. Chiar dacă este adevărat că promotorii coruperii copiilor nu și-au extras argumentele doar din panopia freudiană, contribuția maestrului vine la pansexualismul contemporan, declinat în special prin arta secolului XX, rămâne greu de egalat. Așadar, departe de a constitui o relictă numai bună de pus în insectarul ideilor datate, psihanaliza este în continuare o formă mentală cuceritoare. Iar această atracție, după cum admite chiar episcopul Grabbe, dar și cercetători mai recent ca Jean-Claude Larchet, provine și din faptul că psihanaliza descrie realist o parte din viața interioară a omului căzut.

În aceeași ordine de idei, ceea ce se poate constata cu ușurință în majoritatea teoriilor contemporane cu ștaif despre educație este absența oricărui referențial creștin ortodox. Ba mai mult, când nu apar influențe New Age din ce în ce mai subtile și invazive, noțiunea unui Creator al lumii este complet eludată. Nu este de mirare atunci că pledoariile pentru morală nu își mai

găsesc locul, că se creează distanțe tot mai mari între generații, că din ce în ce mai mulți copii devin, practic, cobai pentru experimente sociale, derulate prin intermediul școlilor publice, șamd.

Meritul fundamental al cărții este de a arăta cât de importante sunt presuposițiile antropologice pentru educație și, nu în ultimă instanță, pentru felul în care arată lumea. Privită astfel, insistența ortodoxă pentru cultivarea virtuților și abolirea patimilor depășește categoriile pisălogelii pietiste, devenind, în fapt, singura cale, sub specia aeternitatis, pentru dobândirea mântuirii, iar în ordine lumească, pentru dobândirea păcii interioare. În aceeași ordine de idei, reamintirea adevărului capital că suntem creați “după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”, surprinde atât firea naturii umane cât și telosul ei. Pe cale de consecință, singura grijă cu adevărat importantă pentru părinți o reprezintă pregătirea copiilor pentru împărăția lui Dumnezeu, după cum amintește și motto-ul Sf. Ioan Gură de Aur. Practic, acesta este standardul după care trebuie ghidată întreaga viață a familiei și borna fixă prin care este depășit relativismul presant al epocii sau asurzitoarele teorii la modă.

Însă, după cum reamintește ultimul mare canonist al Bisericii Ruse, fixarea scopului pentru părinți nu rezolvă imediat educația copiilor, chiar dacă o așază pe făgaș naturale. Și asta pentru că teoria nu înlocuiește practica, iar viața în Biserică a celor mici depinde în mod necesar de viața părinților în Biserică. Mai mult, sfaturile nu pot fi decât generale, iar justa măsură între severitate și laxitate nu poate fi dobândită decât prin imersiunea în exemplele vii sau istorice ale Tradiției, coroborate cu încercările ascetice ale părinților.

În acest punct, se impune un comentariu la exemplele furnizate de episcopul Grabbe. Majoritatea covârșitoare a cazurilor de delincvenți prezentată în carte este explicată prin influența unei pedagogii mult prea stricte, în care violența fizică reprezenta principala metodă de pedeapsă. Și nu cred că ar trebui să ne îndoim de acest verdict, mai ales că sursa este protestantă și, la fel de important, reprezintă aproape un loc comun în literatura vremii respective. Nu cred să mai fie vreo îndoială, însă, că excesul acesta a fost basculat, astăzi, tocmai în direcția opusă, aceea a unui laissez-faire în care copilul devine stăpânul absolut al casei, de la cele mai mici vârste, în care autoidolatrizarea “generației eu” nu este altceva decât o instrucție în ateism și autodistrugere. După cum remarca undeva Cuviosul Serafim Rose, vorbind despre educația contemporană, “încă din fragedă vârstă, copilul este tratat, ca regulă generală, ca mică zeitate în familie: capriciile îi sunt alimentate, dorințele îndeplinite; este înconjurat de jucării, distracții, confort; nu este pregătit și educat după principiile stricte ale comportamentului creștin, ci este lăsat să se dezvolte pe orice cale ar vrea el să o apuce. În general este de ajuns să spună “Vreau!” sau “Nu vreau să fac!” pentru ca indulgenții părinți să se încline în fața lui și să-l lase să facă ce dorește”.

Exemplele episcopului, însă, nu arată decât preocuparea pentru practică, pentru istorie, pentru literatura științifică relevantă, și nu infirmă nicidecum teoria. Dimpotrivă, ele vin ca o confirmare

suplimentară a faptului că justa măsură, calea regală, țin întotdeauna de un aranjament fin situat la media, niciodată aritmetică, între două extreme. Din acest punct de vedere, ar trebui să fie clar pentru orice părinte că excesul de anarhie actual nu va putea fi combătut cu instrucție “sovietică”, mai ales într-o lume care pune la loc de cinste așa numitele “drepturi ale copiilor”.

Relația părinților creștini cu o astfel de lume nu se poate așeza decât pe baze antagonice, cel puțin la nivel cultural. Astfel, pledoaria episcopului Grabbe pentru segregare culturală este mai mult decât binevenită, în special în spațiul autohton unde romantismul pașoptist și imaginea roză despre școala românească au înlocuit discernământul și luciditatea. Creștinul trebuie, bineînțeles, să facă parte din lume, dar să nu-i aparțină, pentru că împărăția sa este în altă parte. Dar în ziua de astăzi această înțelepciune pare uitată. Afundarea tot mai adâncă în mlaștina modernității conține toate premisele pentru a distorsiona relația omului cu Dumnezeu și, în cele din urmă, a tulbura din rădăcini educația și creșterea copilului. Exemplele din carte despre familiile solide în lagărul comunist și destrămate în paradisul consumerist ne oferă indicii nu despre superioritatea morală a bolșevismului, cât despre subtilitatea reeducării în atmosfera aparent liberă a democrațiilor.

În acest context, un rol esențial în procesul de disoluție al familiilor și de distrugere a copiilor îl joacă, fără îndoială, școlile publice, transformate în veritabile uzine de reeducare a celor mici în spiritul nihilismului licențios.

Iar aici avertismentele episcopului Grabbe și ale Sf. Teofan Zăvorâtul, citat elogios în carte, privind grija extraordinară pe care ortodocșii trebuie să o arate pentru programa școlară, suportă o explicație suplimentară. Lumea în care cei doi prelați scriau nu era încă o lume ticăloșită complet (deși este adevărat că nici lumea în care noi ne mișcăm astăzi nu și-a dat întreagă măsură a decăderii). De atunci și până în prezent, însă, s-a produs o degradare constantă, sprijinită printr-un program sistematic de îndobitocire intelectuală și morală, documentat amplu de autori ca John Taylor Gatto sau Charlotte Isserbyt, pe care școlile de stat îl aplică mecanic. Altfel spus, dacă în urmă cu 50 sau 60 de ani nu era foarte greu să găsești o școală decentă, între timp, misiunea aceasta a devenit aproape imposibilă pentru niște părinți ortodocși. Argumentul nu stă exclusiv în decadența materiilor strict intelectuale, cu toate că dispariția abilităților de citit, socotit și scris (“cei trei R”) nu e deloc neglijabilă. Primordial este triumful instituționalizării în educație a patimilor și viciilor, războiul sistematic împotriva oricărei forme de decență și moralitate. În acest sens, instaurarea cvasiubică a educației sexuale în programa școlară, de pildă, face aproape ridicole orice eforturi ale părinților de a mai prezenta o perspectivă sănătoasă asupra a orice se predă la școală. De asemenea, apariția tot mai frecventă a unor lecții despre “drepturile copilului” creează premise solide pentru dizarmonie familială și microrevoluții. Pe lângă toate aceste grozavii cu rezultate infernale pe termen lung (fără a mai adăuga proiectele de școlarizare obligatorii de la vârste tot mai fragede), micile intruziuni stupide ca ecologia sau lecțiile despre minorități apar ca distracții nevinovate. Practic,

oricine se uită pe manualele contemporane cu greu ar putea găsi ceva serios, care să merite a fi predat sau să fie predat după canoanele actuale.

În aceste condiții, în care școala publică reprezintă o falangă, poate cea mai periculoasă, în războiului contra familiei, opțiunea creștinilor ar trebui serios regândită având în minte promisiunea manifestă a statului contemporan de a distruge copiii și Ortodoxia.

După cum subliniază episcopul Grabbe, iluzia libertății democratice nu trebuie să ne păcălească, deoarece nu este altceva decât un ambalaj frumos pentru un conținut toxic. Părinții nu au astăzi, de fapt, niciun cuvânt de spus asupra programei școlare, iar orice protest mai consistent, chiar și cu sprijinul majorității, se poate încheia cu acuze de discriminare sau cu interogări neplăcute. Așadar, după recomandările a tot mai mulți prelați ortodocși (vezi, de pildă, conferințele online ale Părintelui Peter Heers), după cum au descoperit suficienți părinți ortodocși și după cum putem remarca din înflorirea constantă în secolul XX a comunităților Amish, aproape singura alternativă la sistemul actual de învățământ o reprezintă mișcarea de educație acasă. Sigur că în “Educația creștin ortodoxă a copiilor” nu vom găsi recomandări explicite în această direcție, însă trebuie ținut cont atât de contextul istoric dat (mult mai prietenos cu ortodocșii), cât și de spiritul scrierii, care mi se pare că nu fac deloc hazardată o asemenea pledoarie. În fond, ceea ce ne îndeamnă, de data asta răspicat, episcopul Grabbe este de a privi școala democratică cu aceiași ochi neîncrezători cu care privim școala comunistă. Ba chiar mai suspicios, dacă este posibil, pentru că este vorba, în fond, de aceeași instituție creată să distrugă ordinea naturală a familiei. Inutil să mai precizez, cred, că abandonarea proiectului școlii publice de către ortodocși, câtă vreme acest lucru mai este posibil legal, nu înseamnă nicidecum un refuz al educației, ci tocmai o încercare de a deprinde adevărata cultură, acea “Mare Tradiție”, pe care s-a construit civilizația europeană.

Interpretată astfel, educația copiilor capătă valențe politice și poate da seama mai bine decât multe teorii alambicate pentru salvarea cetății. În fond, reforma lumii nu poate începe decât acasă, iar creșterea celor mici reprezintă un etalon nemilos pentru a vedea în ce măsură oamenii sunt dispuși să se schimbe cu adevărat. În aceeași ordine de idei, o educație de calitate presupune atât asumarea unor sacrificii personale, cât și practicarea virtuților, deoarece ar trebui să fie de acum un poncif ideea că “un copil va face întotdeauna ce face părintele și nu ce spune acesta”. Ori toate acestea nu se pot coagula decât prin atmosfera Tradiției, prin Biserică, deoarece doar acolo copilul va putea întâlni modele veritabile (“Viețile Sfinților”) și va dobândi mirosul inefabil al comunității sfinților.

Din acest punct de vedere, “Educația ortodoxă a copiilor” reprezintă un ghid inegalabil pentru toți creștinii care încearcă să iasă din gulagul soft al modernității și să facă din curățenia interioară a copiilor scopul principal al vieții lor.